

'MEDIJU PRVI OSJEĆAJU posljedice nestabilne ekonomske situacije, a to rezultira eksplozijom lažnih vijesti'

Razgovarala **ZRINKA VRABEC-MOJEŽ** Fotografije **PREDSTAVNIŠTVO EUROPSKE KOMISIJE U ZAGREBU, IVONA MALBAŠIĆ**

Europska komisija je 30. rujna 2020. godine objavila specijalizirano horizontalno izvješće o stanju vladavine prava u zemljama članicama EU-a i izvješća po svakoj pojedinoj zemlji članici. Vladavina prava jedna je od temeljnih europskih vrijednosti, a demokracije nema bez neovisnog sudstva i aktivnog civilnog društva i pluralizma u medijima. Upravo na tim područjima u svom izvješću u Hrvatskoj EU komisija ukazala je na nedovoljnu neovisnost sudstva, nisko povjerenje građana u pravosudne institucije te na problem korupcije, osobito na lokalnim razinama i javnim poduzećima. U dijelu koji se tiče medija, navedeni su govor mržnje, fizičke prijetnje i prijetnje smrću novinarima te veliki broj tužbi protiv medija i novinara kojih je tijekom 2019. bilo preko tisuću.

Prošloga tjedna u Fažani je održan 14. SEEMO Forum (South East Europe Media Organization), na kojem je jedan od uvodničara bio Ognian Zlatev, šef predstavništva EU komisije u Hrvatskoj. Tema medija nije mu strana jer ima 25 godina profesionalnog iskustva u komunikacijama, razvoju medija i upravljanju nevladinim organizacijama. Prije karijere u europskim institucijama bio je novinar i član upravnog odbora bugarske nacionalne televizije. Osnovao je i vodio Centar za razvoj medija u Bugarskoj, a bio je i jedan od osnivača i predsjednik Jugoistočne europske mreže za profesionalizaciju medija koja okuplja 15 medijskih centara i instituta iz regije. Bio je direktor Informacijskog centra Instituta Otvoreno društvo u Sofiji, voditelj centra BBC-ja u Bugarskoj i voditelj za razmjenu u uredu British Councila u Bugarskoj. Diplomirao je na Sveučilištu Sveti Kliment Ohridski u Sofiji i završio magisterij iz klasične filologije. Nakon toga stekao je kvalifikacije u području političke komunikacije, odnosa s medijima i razvoja medija, izbornih kampanja i upravljanja nevladinim organizacijama. U

različitim tranzicijskim društvima diljem svijeta, od jugoistočne Europe i zapadnog Balkana do Južnog Kavkaza, Srednje Azije i Bliskog istoka, radio je kao konzultant za međunarodne organizacije poput UNESCO-a i OSCE-a, Svjetske banke i medija. Od listopada 2014. je predsjednik SEECOM-a - Udruženja jugoistočne Europe za javnu komunikaciju. Europskoj komisiji pridružio se 2011., a u Zagreb je stigao s pozicije voditelja Ureda Europske komisije u Sofiji.

**'ZA ONO ŠTO SE MOŽE
pročitati na internetu
često ne znate je li
istinito ili nije. Osim toga,
u mnogim zemljama u
Europi postoji problem
netransparentnog
vlasništva nad medijima,
a i problem distribucije'**

NACIONAL: Prošlog tjedna sudjelovali ste na međunarodnoj medijskoj konferenciji SEEMO Forum. Kao bivši novinar, kako ocjenjujete situaciju s medijima u regiji i Hrvatskoj?

Sveukupna situacija i u Europi i u ovoj regiji daleko je od savršene, no to je i razumljivo s obzirom na niz vanjskih faktora, subjektivnih i objektivnih. Počevši s valom kriza u koje smo ulazili i iz kojih smo izlazili posljednjih desetak godina, od ekonomske, preko migrantske do covida-19 koje su utjecale i na ukupnu ekonomsku situaciju. Kada

je ekonomska situacija nestabilna, jedno od prvih područja koje osjećaju posljedice su mediji. To rezultira otpuštanjem novinara i eksplozijom različitih, često i lažnih objava na društvenim mrežama, koje obično nisu u skladu s profesijom. Imamo i novi naziv za to, infodemija, što se osobito odnosi na dezinformacije o epidemiji koronavirusa.

NACIONAL: Najugroženiji su nezavisni mediji koji odumiru, ne samo u Hrvatskoj, već i u ostalim zemljama regije.

To je točno. Nažalost, s jedne strane ne postoje dovoljna ekonomska sredstva da se takve medije podupre i sve je manje oglašivača koji u njima žele platiti oglasni prostor, a s druge strane sve je više ljudi koji kažu zašto bih kupovao novine ili plaćao pretplatu na radio ili televiziju, kada većinu informacija mogu dobiti na internetu. Na žalost, za ono što se može pročitati na internetu često ne znate je li istinito ili nije. Osim toga, u mnogim zemljama u Europi postoji problem netransparentnog vlasništva nad medijima, postoji i problem distribucije, osobito s tiskanim medijima, zbog netransparentnih kanala distribucije, što se opet odražava na njihov opstanak. Na to smo upozorili u prvom izvješću Europske komisije o vladavini prava u zemljama članicama.

NACIONAL: Nakon napada na zgradu Vlade RH, premijer Andrej Plenković je izjavio kako je hrvatsko društvo radikalizirano i kako je mladić koji je izveo napad bio izložen ekstremističkoj ideologiji i informacijama te naglasio da je on hrvatski proizvod. Takvi su trendovi u porastu otkad je Hrvatska postala članica EU-a. Kakav je stav Europske komisije o tome i možete li napraviti paralele s nekim drugim novim članicama?

Doista, to je sveopći problem, zbog svih razloga koje sam naveo, ali postoje i različiti oblici pritiska, od ekonomskih do političkih. No ne treba zaboraviti ni činjenicu da je došlo do snižavanja

ŠEF PREDSTAVNIŠTVA EUROPSKE KOMISIJE U HRVATSKOJ Ognian Zlatev bio je gost 14. SEEMO Foruma koji se održao u Fažani, a tim povodom u razgovoru za Nacional govorio je o stanju medija u Europskoj uniji u razdoblju pandemije koronavirusa

▶ S JEDNE STRANE, NE POSTOJE DOVOLJNA EKONOMSKA SREDSTVA DA SE TAKVE MEDIJE PODUPRE I SVE JE MANJE OGLAŠIVAČA KOJI U NJIMA ŽELE PLATITI OGLASNI PROSTOR, A S DRUGE STRANE, SVE JE VIŠE LJUDI KOJI KAŽU: ZAŠTO BIH KUPOVAO NOVINE ILI PLAĆAO PRETPLATU? KAŽE OGNIAN ZLATEV

Europska
komisija

Predstavništvo u H

Ognian
Zlatev

interview

profesionalnih standarda u medijima. Za to je također više razloga – između ostalog i to da vlasnici koji trebaju birati između fizičkog preživljavanja svog medijskog biznisa i kvalitete, odnosno između dobrobiti svog medija i dobrobiti novinara, obično biraju ono prvo. Zato diljem Europe, a osobito u ovom našem jugoistočnom dijelu, svjedočimo snižavanju standarda među medijskim profesionalcima. Moram spomenuti i određenu slabost unutar samih novinarskih organizacija i njihovih instrumenata za samoregulaciju koje same ne kažnjavaju kršenje etičkih kodeksa, kroz etička vijeća ili komisije.

NACIONAL: Hrvatska ima snažnu profesionalnu organizaciju, Hrvatsko novinarsko društvo i etička vijeća, a upravo su na govor mržnje, rastuću netrpeljivost prema manjinama, nacionalizam i revizionizam godinama upozoravali i mediji i nevladine udruge. Međutim, oni koji šire mržnju u radikalno desnim novinama ili portalima nisu članovi HND-a. Nema načina da ih se sankcionira kroz profesionalno udruženje.

Slažem se da je u posljednjih nekoliko kriznih godina došlo do negativnih trendova, kao što je širenje nacionalizma, rasizma, nesnošljivosti i mržnje prema manjinama, osobito onoj romskoj, koji su široko rasprostranjeni diljem Europe. Sjetite se samo kakve su naslove donosili mediji na početku migrantske krize, gotovo u svim zemljama. Uloga cijelog društva, nevladinih udruga, vlasnika medija, a osobito predstavnika vlasti jest da takve trendove jasno osude i da rade zajedno s ciljem njihova sprečavanja. Nemojmo zaboraviti da političari imaju svoje agende i da upotrebljavaju različita sredstva kako bi ih ostvarili. No oni bi, kao odgovorni članovi društva, trebali iskoristiti svoju poziciju da spriječe širenje govora mržnje i daljnju radikalizaciju javnog prostora. To mogu učiniti upotrebljavajući različito oruđe – povećavanjem svijesti među građanima ili koristeći međunarodnu pomoć u preveniranju i zaustavljanju takvih negativnih pojava koje su u potpunoj suprotnosti s onime što nazivamo vladavinom prava.

NACIONAL: Po ocjeni mnogih profesionalaca, što se tiče slobode, pluralizma i neovisnosti medija, Hrvatska je od ulaska u EU nazadovala nakon što su prestali monitoring i sankcije u procesu eurointegracije.

Cilj prvog izvješća o vladavini prava upravo je snimanje situacije diljem EU-a, primjenjivanjem iste metodologije u svakoj pojedinoj zemlji članici. U izvješću se nastoji istaknuti i dobre prakse koje bi mogle biti primijenjene i u ostalim zemljama, kako bi se prevladale negativne situacije. No ako pročitate komunikaciju o cijelom izvješću Europske komisije u području medija, Hrvatska je spomenuta samo jednom, za razliku od Mađarske, Poljske, Slovačke, Bugarske ili Slovenije koje se puno češće navode.

NACIONAL: Sve se češće spominje pojam „orbancizacije“ europskih društava. Zašto EU na to ne reagira oštrijim mjerama?

EU je unija europskih zemalja, nije bivši Sovjetski Savez. A to znači da ne može silom nametati neke sankcije ili kazne, već do rješenja problema dolazimo kroz dijalog ili rasprave. To zahtijeva više

► ULOGA MEDIJA UPRAVO JE NADZIRANJE TOGA ŠTO POLITIČARI RADE I UPOZORAVANJE NA NJIHOVE EVENTUALNE ZLOUPOTREBE POLOŽAJA, ODNOSNO NA RADNJE KOJE NISU U SKLADU S INTERESOM GRAĐANA, SMATRA OGNJAN ZLATEV

vremena nego u nekim drugim političkim sustavima, ali svi smo mi dobrovoljno pristupili članstvu u Europskoj uniji i potpisali pravila igre. U tom smislu svi moramo poštovati obveze koje smo prihvatili.

NACIONAL: Europska komisija je u izvješću o vladavini prava u Hrvatskoj istaknula problem fizičkih napada na novinare, prijetnje smrću i preko tisuću tužbi protiv medija i novinara koje su podignute tijekom 2019. Je li bilo reakcije hrvatskih vlasti na taj dio izvješća?

Mogu samo reći da smo predstavili ovo izvješće u hrvatskom saboru, pred članovima triju saborskih odbora. Svi su oni pokazali veliki interes za ono što je u izvješću napisano, a sada je na hrvatskim vlastima da odluče kako će reagirati. Smisao je izvješća da ukaže i upozori na postojeće stanje, kako bi se prevenirali slični problemi u budućnosti, a ne da se prijeti ili nameće neka rješenja. No u izvješću su navedeni i neki pozitivni primjeri, izdvojene su i neke članice koje su pronašle načina kako pomoći novinarima kada su izloženi prijetnjama fizičkim nasiljem ili smrću. Želio bih napomenuti da su u pripremi ovog izvješća sudjelovali ne samo predstavnici državnih institucija ili agencija, već i predstavnici novinarskih organizacija, pučkih pravobranitelja i nevladinih udruga. Lista sugovornika nabrojena je na kraju izvješća.

NACIONAL: Kako u kontekstu različitih prijetnji komentirate izjave predsjednika Republike Zorana Milanovića upućene novinarima, medijima i njihovoj

medijskoj politici? Je li to bio neprimjereni pritisak s pozicije moći, ili legitimna reakcija na kritike medija?

Prvo želio bih istaknuti da Europska komisija nikada ne komentira izjave državnih dužnosnika ili političara u državama članicama. Zato ja sa svoje pozicije ne mogu komentirati istupe predsjednika Milanovića. No ono što mogu općenito reći jest da sam uvijek na strani novinara i medija jer su oni važan mehanizam za kontrolu demokracije i vladavine prava u EU-u. Uloga medija je upravo nadziranje onoga što političari rade i upozoravanje na njihove eventualne zloporabe položaja, odnosno na radnje koje nisu u skladu s interesom građana. Takve stvari moraju biti razotkrivene u javnosti, bez obzira svidalo se to političarima i obnašateljima vlasti ili ne. Zahvaljujući medijima, a osobito istraživačkim novinarima javnost je i saznala za brojne korupcijske i ostale afere diljem EU-a. I zato ja takve novinare posebno podržavam.

NACIONAL: Problem je i politički utjecaj vladajuće većine na javni medijski servis, na što upozoravaju i različite međunarodne medijske organizacije. Ima li Europska komisija instrumente kojima može utjecati na vlade zemalja članica da osiguraju neovisnost javnih servisa koji imaju izuzetnu vrijednost, kao specifična europska tradicija?

U dijelu izvješća koji se odnosi na medije naznačeno je da će se objaviti posebni dokument koji se isključivo bavi javnim servisima, koji su naš europski proizvod i koji moramo sačuvati, bez obzira na cijenu. Čak i ako smo u potpunosti svjesni činjenice da javni servisi ne mogu preživjeti isključivo na principima tržišne konkurencije. Oni su važno dostignuće za naše demokracije koje moramo održati i omogućiti im da djeluju bez političkog pritiska. A takav pritisak postoji u većini zemalja jugoistočne Europe, uključujući i zemlju iz koje ja dolazim – Bugarsku.

NACIONAL: U izvješću se spominje i način imenovanja članova Agencije za elektroničke medije koji se biraju u hrvatskom saboru, dok javnost nije ni upoznata s imenima kandidata. Ima li preporuka za promjenu te procedure?

Kao što sam već napomenuo, u izvješću nema preporuka, već je u njemu dokumentirano postojeće stanje. Cilj tog dokumenta nije da se neku

'EU JE UNIJA EUROPSKIH ZEMALJA, nije bivši Sovjetski Savez. A to znači da ne može silom nametati neke sankcije ili kazne, već do rješenja problema dolazimo kroz dijalog ili rasprave. To zahtijeva više vremena'

državu članicu optuži ili osramoti, već potakne da popravi postojeću situaciju. Agencija koja se naziva nezavisnim tijelom ne bi smjela imati nikakve veze s političkim imenovanjima, a osobito ne bi smio postojati bilo kakav pritisak na njen rad. Ne volim govoriti o novim i starim državama članicama, ali činjenica jest da je u našim mladim demokracijama, koje obilježava prijelaz iz jednog političkog sustava u drugi, želimo da se te promjene dogode preko noći. A to nije moguće - u nekim zemljama takvi su procesi trajali desetljećima. Očito je da još nije pronađen ispravan mehanizam, odnosno univerzalni recept za to kako bi trebali biti birani članovi takvih tijela i kako bi ona trebala neovisno nadzirati rad komercijalnih medija.

NACIONAL: Situacija je jednako loša i gora u Mađarskoj ili Poljskoj, no EU još uvijek nema efikasan način da ih sankcionira. Iako EU parlament inzistira na uvjetovanju povlačenja novca iz EU fondova vladavinom prava, oko toga nema dogovora, a neće ga ni biti na Europskom vijeću, gdje se odluke donose jednoglasno. Kako onda prisiliti zemlje članice da poštuju europske vrijednosti i vladavinu prava?

To je pitanje za milijun dolara. Europski parlament doista inzistira na tome da korištenje sredstava iz EU fondova bude uvjetovano vladavinom prava. No u isto vrijeme, državama članicama trebalo je jako puno vremena prošlog srpnja da postignu dogovor o višegodišnjem financijskom okviru od 2021. do 2027. Ono čemu sada svjedočimo jest

intenzivan rad njemačkog predsjedništva, s EU parlamentom i Komisijom, kako bi pronašli neko zajedničko rješenje. No pri tome moramo biti realni. Siguran sam da bismo svi mi željeli vidjeti idealno zakonodavstvo i njegovu idealnu primjenu u svakoj državi članici, no ne živimo u idealnom svijetu. Osobno sam optimist i nadam se da ćemo do kraja godine doći do rješenja jer je to u interesu svih strana.

NACIONAL: Veliki dio izvješća posvećen je hrvatskom pravosuđu, za koje je ocijenjeno da nije dovoljno efikasno, nije dovoljno neovisno i ne uživa povjerenje građana. Mislite li da je hrvatska vlada ozbiljno shvatila ova upozorenja?

Izvješće i sve što je u njemu ustanovljeno bilo je dobro primljeno. Sada ćemo vidjeti što će se dalje događati. Nemojte zaboraviti da je ovo izvješće samo jedan element mehanizma vladavine prava. Mehanizam koristi i druge instrumente kao što je na primjer postupak zbog povrede prava EU-a. No što se tiče hrvatskog pravosuđa, moram reći da su u izvješću spomenute i pozitivne mjere kao na primjer digitalizacija sustava, zbog koje je došlo do ubrzanja nekih procedura. Naime, svjesni smo činjenice da je zbog dugotrajnosti sudskih procesa i izostanka sudskih epiloga određenih slučajeva došlo do rasta nepovjerenja u pravosuđe.

NACIONAL: Drugi najveći problem je korupcija na najvišim razinama u javnom sektoru i politici. Spomenuta je i nova antikorupcijska Strategija za razdoblje

2021-2030. Koliko je poznato, i Bugarska i Rumunjska od ulaska u članstvo imaju mehanizam za nadziranje borbe protiv korupcije i pravosuđa. Je li taj Mehanizam suradnje i provjere donio neke rezultate?

U Bugarskoj su očekivanja bila zato i veća od članstva u EU-u nego u Hrvatskoj. Dodatni problem jest i činjenica da mediji obično otkriju korupciju, objave sve činjenice, a onda javnost očekuje da ih mediji i osude. Na žalost, puno je sudskih procesa i u Bugarskoj koji traju predugo, ponekad i do deset godina. Ipak, mislim da je najvažnija uloga Mehanizma suradnje i provjere kroz koji su o Bugarskoj i Rumunjskoj objavljivana izvješća, prvo polugodišnja, pa na godišnjoj razini, pa na dvogodišnjoj, poruka da probleme ne možete sakriti ispod tepiha. Ta su izvješća pripremana na sličan način kao i ovo izvješće o vladavini prava - dakle, uzeta su obzir stajališta svih strana - i državnih institucija i medija i civilnog društva. Smatram da je taj Mehanizam prije svega povećao povjerenje bugarskih građana u europske institucije. Društvo i građani su shvatili da taj mehanizam, koji je u prvo vrijeme smatran nekom vrstom kazne za Bugarsku, zapravo uspostavljen zbog njihovog interesa. To znači da ipak postoji netko u Bruxellesu tko prati situaciju i ukazuje na problem. U posljednjem istraživanju javnog mnijenja koji je prošlog tjedna objavio EU parlament, vidi se da 77% građana EU-a više vjeruje u europske institucije, nego u vlastite vlade.

Besplatne dvotjedne novine dolaze izravno u domove svih Zagrepčana od 28. listopada 2020.

Servisne informacije iz rada službi Grada Zagreba
Najopširniji pregled svih događanja u hrvatskoj metropoli
Vodeći ljudi Gradske uprave odgovaraju na pitanja čitatelja

**230.000
primjeraka**

Najtiražnije novine u Hrvatskoj opet na tržištu